

Vətən müharibəsindəki parlaq qələbəmizdən sonra Azərbaycanın işğaldan azad edilən ərazilərində erməni vəhşilərinin törətdikləri vandal əməllər bu gün adamı dəhşətə gətirir, erməni faşizminin, vəhşiliyinin miqyası işğalçının dağıtmaq, talan etmək xislatini aydın göstərir. Ermənilərin guya qədim tarixə, zəngin mədəniyyətə malik olmaları haqda mifin əsassızlığı da bu vandallıqlardan əyani şəkildə nəzərə çarpır. Onların "mədəniyyəti", mədəni irsə münasibəti yerlə-yeksan edilən şəhər və kəndlərin, yaşayış evlərinin, dağıdılan məzarların, məscidlərin fonunda açıq-aşkar görünür.

Bəli, uzun illər davam edən işğal zamanı Ermənistanın təcavüzkar siyasəti nəticəsində şəhər və kəndlərimiz tamamilə dağıdılıb, Azərbaycan xalqına məxsus daşınmaz tarixi və mədəniyyət abidələri yerlə bir edilib, mənimsənilib, tarixi-mədəni təyinatına uyğun olmayan şəkildə istifadə olunaraq vandalizmə məruz qalıb. Erməni silahlı qüvvələri tərəfindən ən çox dağıdılan daşınmaz mədəni irs nümunələri İslam dini abidələri – məscidlər, türbələr və digər inanc yerləri olub. Düşmənin məscidlərin içərisində ev heyvanları saxlamaqla azərbaycanlılara qarşı öz nifrətini ortaya qoyub.

Vətən müharibəsindən dərhal sonra Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə işğalçının dağıtdığı, xaraba qoyduğu yaşayış məntəqələrində genişmiqyaslı bərpə-quruculuq işləri gündən-günə sürətlənir, bütün torpaqlarda həyat bərpa olunur.

tapacağına əlverişli şəraitin yaradılması ilə bağlıdır.

Yol infrastrukturunun yaradılması ilə bağlı nəzərdə tutulan layihələr təkcə sadalananlarla kifayətlənmir. Dəmir yolunun salınmasına da xüsusi önəm verilir. Xatırladaq ki, hazırda Horadizdən Ağbədə gedən dəmir yolunun inşası sürətlə aparılır və gələn il tam istismara verilecəyi nəzərdə tutulur. Şübhəsiz ki, bu, həm vətəndaşların, həm də beynəlxalq yükəndəyənlərin çox əlverişli bir infrastrukturla təmin olunacağını göstərir.

Xatırladaq ki, Ağdam və Füzuli şəhərlərinin Baş planları da artıq təsdiqlənib və onların əsasında bezi infrastruktur layihələrinin, habelə yaşayış məhəllələrinin təməli qoyulub. Bundan başqa, hər bir rayonda kəndlərin də bərpasının planlı şəkildə aparılacağı nəzərdə tutulub. Dövlətimizin başçısı çıxışlarının birində bu məsələyə toxunaraq,

Bütün planlarımız, – bu günə qədər bəyan edilən bütün hədəflər necə təmin edilmişdisə, – növbəti dövr üçün nəzərdə tutulmuş hədəflər də təmin ediləcək. Biz bundan sonra da ölkəmizi gücləndirəcəyik, ordumuzu yenə də gücləndirəcəyik və Azərbaycan xalqının təhlükəsiz həyatını təmin edəcəyik. Əlbəttə ki, 30 il ərzində əziyyət içində, o cümlədən, mənəvi əzab içində yaşamış köçkünləri maksimum qısa müddət ərzində öz doğma torpaqlarına qaytaracağıq.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

qonaqların qalmaları və rahat istirahət etmələri üçün bütün zəruri infrastrukturla təchiz olunub. Bu cür obyektlərin fəaliyyətə başlaması şəhərin turizm potensialının möhkəmləndirilməsində çox mühüm rol oynayacaq.

Şuşada çoxsaylı tədbirlərin keçiriləcəyi, bu şəhərin keçmişdə olduğu kimi, indi də turistlərin istirahət üçün seçdikləri sevimli məkanlardan biri olacağı nəzərə alınaraq lazımi infrastrukturun yaradılmasına, o

Qarabağın bərpası ölkəmizin həm sülh niyyətini, həm də potensialını göstərir

Hazırda düşməndən təmizlənən torpaqlarda infrastrukturun yaradılması, vaxtilə mövcud olmuş magistralın yenidən qurulması və yeni yolların çəkilməsi mühüm önəm daşıyır. Çünki bu sahənin inkişafı şəhər və kəndlərin salınmasını, məskunlaşmanın gerçəkləşdirilməsini şərtləndirir. Ona görə də bu gün işğaldan azad edilən ərazilərdə yol infrastrukturunun qurulmasına xüsusi önəm verilir. Xudafərin–Qubadlı–Laçın, Şükürbəyli–Cəbrayıl–Hadrut, Ağdam–Füzuli, Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa, Əhmədbəyli–Horadiz–Cəbrayıl–Zəngilan–Ağbend, Kəlbəcər–Laçın, Toğanalı–Kəlbəcər–İstisu avtomobil yollarının inşası da sürətlə davam etdirilir.

Bu il ərzində Füzuli–Hadrut, Hadrut–Tuğ–Azix mağarası, Bərdə–Ağdam, Qubadlı–Eyvazlı, Qubadlı–Məhmudlu–Yazdüzü–Ermənistan sərhədi, Kəlbəcər və Laçın rayonları ərazisində yol infrastrukturunun tikintisi, Laçın şəhərinə daxil olmadan yeni avtomobil yolunun salınması, Taliş–Tapaqaraçayın–Qaşaltı–Naftalan avtomobil yolunun istifadəyə verilməsi də planlaşdırılır.

Burada onu da qeyd edək ki, yol infrastrukturunun qurulması zamanı ən çox diqqət yetirilən məsələlərdən biri yeni çəkilən magistralın daha əlverişli marşrutla keçməsi, məsafə baxımından daha səmərəli olması, bunun isə vətəndaşların daha rahat gediş-gəlişinə, beynəlxalq yükdaşıma məsələlərinin həllini

yaşayış məntəqələrində tikinti layihələrinin kortebii deyil, planlı və sistemli şəkildə aparılmasının, hər bir kəndin Baş planının hazırlanmasının zəruriliyini xatırladı: "Azad edilmiş bütün torpaqlarda görüləcək bütün işlər ancaq baş planlar əsasında olmalıdır. Baş plandan kənar bir dənə də daş üstə qoyulmamalıdır, bir dənə də qanunsuz tikili olmamalıdır. Yeni, biz nümunəvi bir yaşayış məkanını yaradıq. Həm Azərbaycan üçün, həm dünya üçün nümunəvi bir təcrübə sahibi olacağıq". İşğaldan azad olunan ərazilərimizdə turizm infrastrukturunun yaradılması, oradakı mədəni tarixi abidələrin tanıtılması ilə bağlı layihələrin icrası da diqqətdə saxlanılır. Həmçinin turizm potensialının öyrənilməsi, qiymətləndirilməsi və turizm inkişaf konsepsiyalarının hazırlanmasına da xüsusi önəm verilir.

İndiyədək düşməndən təmizlənən ərazilərdə turizmin inkişafı ilə bağlı Regional Turizm Strategiyası və Fəaliyyət Planının layihəsi hazırlanıb. Sözügedən strategiya layihəsinin istiqamətləri müvafiq olaraq "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinin 2022-2026-cı illər üzrə bərpası və dayanıqlı inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" layihəsinə inteqrasiya edilib.

Mədəniyyət paytaxtımız Şuşanın tarixi abidələri, özünəməxsus arxitekturası yeni turizm marşrutlarının yaradılmasına imkan verir. Burada inşa olunan otellər

cümlədən, otellərin inşasına start verilib. Ötən ilin mayında "Xarıbülbül" oteli, həmin otelin nəzdindəki 48 mənzilli korpus və kotteclər, avqustda isə "Qarabağ" otelinin yenidənqurmadan sonra açılışı reallaşdı.

Hazırda Şuşanın bərpası konsepsiyasında şəhərin turizm potensialı nəzərə alınaraq buna uyğun infrastrukturun yaradılması davam etdirilir. Belə obyektlərdən biri də Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın Şuşaya səfəri çərçivəsində ərazisində olduqları və bərpası həyata keçirilən "Shusha Boutique Hotel"dir. Burada şəhərə səfər edəcək ziyarətçilərin rahatlığı üçün hər cür şəraitin yaradılacağı, 13 otaq və kiçik restoranın qonaqların ixtiyarına verilecəyi nəzərdə tutulur.

Bununla yanaşı, Şuşa şəhərinin, turizm potensialına malik Daşaltı və Tuğ kəndlərinin, Hadrut qəsəbəsinin turizm inkişaf konsepsiyaları hazırlanıb. Həmçinin, "Qarabağ Zəfər Marşrutları" konsepsiyası çərçivəsində "Yolumuz Ağdama" və "Füzuli və Xocavənd" bir günlük turlarının ilkin layihəsi işlənib. Artıq bu layihə əsasında sayt vasitəsilə Şuşaya və Ağdama turların təşkilinə başlanılıb.

Turizmin Şuşanın iqtisadiyyatında xüsusi yer tuturdu. "Turşsu" yaylaqları, "Səkil bulacağı", "İsa bulacağı", "Şemilin bulacağı", "Cidir düzü" turizm baxımından həmişə diqqət çəkirdi, 1992-ci ilədək Turşsu istirahət və

müalicə zonası fəaliyyət göstərirdi.

Qarabağ regionunda turizm və rekreasiya zonalarının yaradılması istiqamətində Xocavəndin Hadrut qəsəbəsi, Tuğ, Ağbulaq, Şəkər yaşayış məntəqələri, Kəlbəcərin İstisu qəsəbəsi, Şuşanın Daşaltı, Zülfüqarlı, Lex və Qamışlı, Qubadlının Bərgüşad və Zəngilanın Qaraqöl kəndlərinin müəyyən əraziləri turizm və rekreasiya zonaları üçün müəyyən edililib. Bu ərazilərə dair ilkin təqdimat sənədi hazırlanıb və aidiyyəti dövlət qurumlarına ərazilərin inkişaf planlarında nəzərə alınması üçün təqdim olunub. Tərtər rayonunun Suqovuşan qəsəbəsinin region üzrə rekreasiya imkanlarının artırılması və aktiv turizm fəaliyyətlərinin yaradılması istiqamətində turizmin inkişafı ilə bağlı konseptual inkişaf planı hazırlanıb.

Bütövlükdə bu regionlar turizmin müxtəlif növlərinin – eko, sağlamlıq,

dağları, yaşıl meşələri, gur çayları buranı turistlər üçün cəlbedici məkana çevirəcək.

İşğaldan azad edilən Suqovuşan qəsəbəsində də Turizm İnkişaf Konsepsiyası əsasında turizm kompleksi yaradılır. Hazırda burada ərazi minalardan təmizlənir, dağıdılmış tikililərin qalıqları yığışdırılır, abadlıq işləri görülür.

Ötən əsrin 70-ci illərində ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə tikilən Suqovuşan su anbarı ətrafında yaradılacaq kompleksdə sahilboyu gəzinti ciğirləri salınacaq, oturmaqcaqlar, söhbətqahlar quraşdırılacaq. Həmçinin burada turistlərə xidmət göstərəcək 40 nəqliyyat vasitəsi üçün avtodayanacaq, turizm məlumat mərkəzi və ictimai iaşə obyekti yaradılacaq.

Turizm İnkişaf Konsepsiyasına əsasən su anbarının ətrafında müxtəlif turizm zonalarının yaradılması planlaşdırılır. İlkin

mədəni, təbiət, dağ və qış turizminin inkişafı üzrə zəngin resurslara, geniş imkanlara malikdir. Məsələn, Laçın və Kəlbəcərin unikal relyef müxtəlifliyi burada həm yay, həm də qış turizminin perspektivlərini artırır. Kəlbəcər rayonu Cənubi Qafqazda turizmin inkişafı baxımından azsaylı regional ərazilərdən biri hesab edilir. Buranı müalicəvi turizm istiqamətində inkişaf etdirmək nəzərdə tutulur.

Mütəxəssislərin sözlərinə görə, təkcə Kəlbəcərin "İstisu" mənbəyi bu rayona turistlərin böyük axınına səbəb olacaq. Eləcə də bölgənin tarixi abidələri, uca

"Azərenerji" ASC-nin 110/35/10 kV-luq "Ağdam-1" və "Ağdam-2" elektrik yarımstansiyaları, "Qarabağ" Regional Elektrik Şəbəkəsinin Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi istifadəyə verilib.

Onu da qeyd edək ki, enerji infrastrukturunun yaradılması innovativ həllər əsasında reallaşdırılaraq, dayanıqlı, tam rəqəmsallaşdırılmış enerji sistemi yaradılır. Yeni yarımstansiyalar "Azərenerji"-nin mərkəzi SCADA sistemi ilə əlaqələndirilir və birbaşa mərkəzdən idarə edilməsi həyata keçirilir. Bütün bu müasir layihələr isə Prezident İlham Əliyevin "Ağıllı şəhər" (Smart City) və "Ağıllı kənd" (Smart Village) konsepsiyasının hazırlanması haqqında 19 aprel 2021-ci il tarixli sərəncamı əsasında icra edilir.

Yeri gəlmişkən, mayın 10-da dövlətimizin başçısının açılışında iştirak etdiyi "Azərişiq" ASC-nin Şuşa Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi də innovativ həllər əsasında qurulub.

Adı çəkilən ASC-nin sədri Vüqar Əhmədovun məlumatına əsasən, yeni mərkəzin istifadəyə verilməsi ilə ənənəvi 35/10 kV-luq yarımstansiyaların və 10 kV-luq elektrik verilişi xətlərinin tikintisi, saxlanma və istismar xərcləri aradan qaldırılacaq, texnoloji itkilər minimuma endirilməklə, ətraf mühit və canlı orqanizmlərə elektromaqnit sahə şüalanmasının mənfii təsiri azaldılacaq, xidmət heyəti və texniki nəqliyyat vasitələri ixtisar ediləcək, xidmətin keyfiyyəti yaxşılaşdırılacaq. Bununla yanaşı, 110/35/0,4 kV-luq şəbəkələri tam əhatə edən müasir SK-11 SCADA dispetçer idarəetmə sisteminin tətbiqi ilə şəbəkənin idarəetmə imkanları da genişləndirəcək.

İlk dəfə Şuşada tətbiq edilən 35/0,4 kV-luq şəbəkələrin Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi digər yarımstansiyalarla dairəvi əlaqələndirilmə imkanlarına malik olub Şuşa şəhərinin dayanıqlı və fasiləsiz elektrik enerjisi təchizatını təmin edir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpası prosesində bölgənin elektrik enerjisi təchizatı da diqqətdə saxlanılıb.

Vaqif BAYRAMOV,
"Xalq qəzeti"